

แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชนในเขตพื้นที่
เทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
The Way to Support the Organic Farming to Create Health
Community at Na Ngua, Phetchabun Province

กิตติยวดี สีดา^{1*} ใจสะคราญ จารึกสมาน² และ สันยัสนันท์ ยมสีดา³

Kitiyavadee Seeda^{1*}, Jaisakran Jarueksaman² and Sunsunsorn Yomsida³

^{1*}อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

^{2,3}อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

*E-mail : m_feb10@hotmail.com

Received: December 13, 2018; Revised: August 17, 2019; Accepted: June 22, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การทำเกษตรของชุมชน และ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชนในเขตพื้นที่ เทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยแบ่งเป็นผู้รู้ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนาजूจำนวน 30 คน 2) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล และ 3) กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการด้านสาธารณสุข นักวิชาการเกษตร ครูการศึกษา นอกโรงเรียน โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ ขั้นตอนหนึ่ง ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนด้านการทำเกษตรอินทรีย์ ด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่สอง เชิญวิทยากรให้ความรู้กับเกษตรกร เรื่องเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และสุขภาวะของชุมชน ขั้นตอนที่สาม ประชุมระดมสมองแบบมีส่วนร่วมด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม และขั้นตอนที่สี่ สรุปผลการวิจัย ผลการวิจัยสถานการณ์การทำเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทำนาเป็นหลัก รองลงมา คือ ยาสูบ ข้าวโพด พืชผัก พืชไร่ โดยเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากกว่าการยังชีพและใช้สารเคมีอย่างเข้มข้น ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พยายามที่จะพัฒนาพื้นที่ตำบลนาजूให้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรที่ปลอดภัยเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมสุขภาพของเกษตรกรให้มีสุขภาพที่ดี แต่ยังพบว่า มีปัจจัยหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตจากเกษตรเคมีเข้มข้นไปสู่เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์

ผลการวิจัยแนวทางในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ มีดังนี้ แนวทางที่ 1 การจัดการหนี้สินให้กับเกษตรกร อันเนื่องมาจากปัจจัยการติดพันหนี้สัญญากับนายทุนในการปลูกยาสูบ แนวทางที่ 2 การสนับสนุนการปลูกพืชกันชน แนวทางที่ 3 การให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์รวมถึงความรู้เรื่องเทคนิควิธีการผลิตแบบทันสมัย แนวทางที่ 4 การสร้างแหล่งเรียนรู้/แปลงสาธิต ให้กับเกษตรกรที่มีข้อจำกัดเรื่องที่ดิน และแนวทางที่ 5 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน เพื่อให้เกิดการสนับสนุนเกษตรกรอย่างจริงจัง

สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ การวิจัยเพื่อหาแนวทางร่วมกันระหว่าง เกษตรกร ผู้นำชุมชน และนักวิชาการ ให้เกิดการทำเกษตรแบบอินทรีย์ในชุมชนแบบเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนให้เป็นตลาดสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์

คำสำคัญ : เกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ สุขภาวะชุมชน

Abstract

The aims of the study were to study the agricultural situation of the community and to examine the way to support the organic farming to create health community at Na Ngua, Phetchabun Province. According to qualitative research methodology, the participants, by purposive selection, were randomized into 3 groups: 1) 30 farmers in Na Ngua district, 2) community leaders, namely headmen, the mayor, and members of the municipality council, and 3) specialists, namely public health technical officers, agricultural technical officers, and teachers of Non-Formal Education. In addition, the study methodologies were implemented in order as follows : Step 1 was to study about organic farming situations by interviewing with farmers and community leaders and participant observation; Step 2 was to instruct the farmers about safe farming, organic farming and community health; Step 3 was to use focus group discussion with the 3 target groups to analyze the way to support the organic farming to create health community; Step 4 was to analyze data by content analysis and then summarize the results.

The agricultural situation showed that most farmers do rice farming, followed by tobacco, corn, vegetables, and crops, which are produced for trade rather than subsistence and intensive chemical use. Community leaders and related agencies trying to develop Na Ngua Sub-district to be a safe agricultural area. Save environment. And promote the health of farmers to have good health, but also found that there are many factors that hinder the change in the way of production from agricultural to chemical intensive to agricultural safety and organic agriculture

The study findings indicated that The main factors promoting organic farming were ; 1) Debt management for farmers due to the commitment to capitalism in tobacco planting. The farmers cannot escape the debt. 2) Bumper crop support due to the factors surrounding neighboring areas, farming using intensive chemicals. And the farmers have the opinion that If you do organic farming, it does not work because the farming area is adjacent to a non-toxic area. 3) Provide knowledge about safe farming and organic farming, as well as lack of knowledge of modern production techniques. 4) Creating Learning Resources / Demonstration plots to farmers with limited land. Create a collaborative network of work. To support the farmers seriously.

For further research suggestions must do research to find a common way between farmers, community leaders and academics to create organic farming in a concrete community. Promote the creation of a learning network and develop public areas in the community to be the market for organic products.

Keywords : Safe Farming, Organic Farming, Community Health

บทนำ

เกษตรอินทรีย์มีจุดเริ่มต้นจากยุโรปต่อมาได้แพร่หลายไปยังสหรัฐอเมริกา และทั่วโลก ปัจจุบันนี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบการผลิตทางการเกษตรที่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง เกษตรอินทรีย์เป็นระบบการผลิตที่ให้ความสำคัญกับ ความยั่งยืนของสุขภาพดิน ระบบนิเวศ และผู้คน เกษตรอินทรีย์พึ่งพาอาศัยกระบวนการทางนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ และวงจรธรรมชาติ ที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ เกษตรอินทรีย์ผสมผสานองค์ความรู้พื้นบ้าน นวัตกรรม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และ

วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2563

ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เป็นธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกคนและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนัยของเกษตรอินทรีย์ตามนิยามของสหพันธ์ เกษตรอินทรีย์นานาชาติมองเกษตรอินทรีย์ในฐานะของการเกษตรแบบองค์รวม ที่ให้ความสำคัญในเบื้องต้นกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศการเกษตรและ ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ไม่ได้ละเลยมิติด้านสังคมและเศรษฐกิจ เพราะความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมไม่อาจดำรงอยู่ได้โดยแยกออกจากความยั่งยืนทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรและสังคมโดยรวม (ศูนย์เกษตรอินทรีย์กรีนเนท, 2557)

ความสำคัญของเกษตรอินทรีย์ คือ การเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้ปุ๋ยเคมีสังเคราะห์ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สารเคมีกำจัดศัตรูสัตว์ รวมทั้งสิ่งมีชีวิตดัดแปลงทางพันธุกรรม เกษตรอินทรีย์ให้ความสำคัญสูงสุดในการปรับปรุงบำรุงดิน โดยเชื่อว่า หากดินมีความอุดมสมบูรณ์ ย่อมทำให้พืชและสัตว์ที่เจริญเติบโตจากผืนดินนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ตามไปด้วย มนุษย์ที่บริโภคผลผลิตจากไร่นาอินทรีย์ ก็จะได้รับอาหารที่มีคุณภาพดีและปลอดภัย (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน, 2559)

David and John (2014) นักวิจัยจากมหาวิทยาลัย Washington State University สหรัฐอเมริกา ได้ทำการศึกษาในลักษณะที่เรียกว่า "การวิเคราะห์อภิมาน" (Meta-analysis) ซึ่งเป็นการใช้วิธีทางสถิติในประมวลผลจากงานวิจัย พบว่า ต่างประเทศหลาย ๆ ประเทศนั้น ถือว่ายากจนทรัพยากรธรรมชาติ กลับให้ความสำคัญกับการผลิตในแนวทางเกษตรอินทรีย์ แต่ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรม กลับพยายามที่จะนำวิธีการผลิตให้ไปสู่การเกษตรเชิงเดี่ยว เน้นสารเคมีเพื่อปริมาณผลผลิตโดยไม่คำนึงถึงความหลากหลายทางชีวภาพ หรือสุขภาพของตนเอง จากฐานข้อมูลพบว่า ภาคเหนือ มีสัดส่วนเกษตรกรรมมากถึงร้อยละ 29 แต่มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์เพียงร้อยละ 15 เท่านั้น

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์มานาน มีส่วนที่เป็นภูเขา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 40 ของพื้นที่จังหวัด ดินที่มีลักษณะพิเศษ จะเป็นดินที่ราบริมแม่น้ำ หรือลานตะพักลำน้ำ ประกอบด้วยดิน ที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงระดับสูง เหมาะสมต่อการเกษตร จากสภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พื้นที่ในหลายอำเภอของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีพื้นที่ที่ป่าชุมชนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า เป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางอาหาร และภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่สถานการณ์ปัจจุบัน พื้นที่ทางการเกษตรของจังหวัดเพชรบูรณ์เริ่มจะลดน้อยลง เพราะถูกแปรรูปเป็นโรงแรม รีสอร์ท ร้านอาหาร และสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม

จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ คณะวิจัยเห็นว่า การนำเกษตรอินทรีย์เข้ามาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาทางด้านสุขภาพของชุมชนจึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต อย่างไรก็ตาม หากเกษตรอินทรีย์พัฒนาไปในทิศทางที่มุ่งเน้นการค้าเป็นหลัก มุ่งผลิตพืชเชิงเดี่ยว หรืออยู่ภายใต้ระบบและการผูกขาดของบริษัทขนาดใหญ่ แทนที่จะมุ่งในเรื่องของความมั่นคงด้านอาหาร การทำเกษตรอินทรีย์ดังกล่าว ก็จะไม่ถือว่าเป็นเกษตรกรรมอินทรีย์ที่แท้จริง และผิดหลักการเกษตรกรรมยั่งยืน (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน, 2559)

ซึ่งคณะวิจัยได้สำรวจความต้องการจากผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ชุมชนมีความต้องการที่ทำการเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อสุขภาพของชุมชน โดยเน้นการให้องค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบในการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาพ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และภูมิปัญญา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสถานการณ์การทำเกษตรของชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
2. ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาพ ในเขตเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Selection) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนางัวจำนวน 30 คน เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการวิจัย

วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2563

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบข้อเท็จจริงเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ และความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ 2) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล เป็นกลุ่มผู้รู้ที่ให้ข้อมูลทางด้านนโยบายการพัฒนาในชุมชนเพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหา และแนวโน้มเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชน และ 3) กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการด้านสาธารณสุข นักวิชาการเกษตร ครูการศึกษาออกโรงเรียน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะทำให้ทราบถึงการสนับสนุนด้านความรู้และบริการแก่เกษตรกร

1. ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่หนึ่ง ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนด้านการทำเกษตรอินทรีย์ ด้วยการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้นำชุมชน และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อสะท้อนการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชน

ขั้นตอนที่สอง เชิญวิทยากรให้ความรู้กับเกษตรกร เรื่องเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ สร้างความเข้าใจ และใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) 2 ครั้ง เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการทำเกษตรอินทรีย์และระดมสมองหาแนวทางเพื่อให้เกิดการทำเกษตรอินทรีย์

ขั้นตอนที่สาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลการวิจัย

ภาพที่ 1 การสนทนากลุ่ม วันที่ 21 ตุลาคม 2559 และ วันที่ 25 พฤศจิกายน 2559

2. เครื่องมือและเทคนิคในการเก็บข้อมูล

นอกจากคณะวิจัยซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บข้อมูลแล้ว คณะวิจัยได้ทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาประเด็นสำคัญ นำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ คือ แนวทางการสัมภาษณ์ทั้งในส่วนของการศึกษาสถานการณ์ด้านเกษตรอินทรีย์ และแนวทางในการทำกระบวนการสนทนากลุ่ม

เทคนิคในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การใช้หลักการ Snow ball เพื่อเชื่อมโยงหากลุ่มเป้าหมาย ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในเรื่องปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชนในเขตพื้นที่ เทศบาลตำบลนาจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

1. สถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชน

พื้นที่ตำบลนาจั่ว มีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม คุณภาพดินดี ตั้งอยู่ใกล้เขตเมือง การคมนาคมขนส่งมีความสะดวก เป็นทางผ่านไปแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน เช่น เขาต้อ ถูทับเบิก ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คือการต้องการสัมผัสกับธรรมชาติ ต้องการบริโภคสินค้า อาหาร พืชผักที่มีความปลอดภัย จึงเป็นปัจจัยที่สนับสนุนทั้งด้านการเพาะปลูกเพื่อสุขภาวะชุมชนและการตลาดเกษตรอินทรีย์เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว และพื้นที่ตำบลนาจั่วยังได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของภาครัฐให้ปลูกพืชผัก

วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2563

แบบอินทรีย์ในโครงการ Green Market ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญของจังหวัดเพชรบูรณ์ (กิตติวดี สีดดา, 2560)

1.1 สถานการณ์ด้านการทำเกษตรอินทรีย์ ปัจจุบันการเพาะปลูกของเกษตรกรตำบลนาจั่วผลิตเพื่อการค้ามากกว่าการยังชีพ เกษตรกรส่วนใหญ่ทำนาเป็นหลัก รองลงมาคือ การปลูกยาสูบ ข้าวโพด พืชผัก พืชไร่ ซึ่งพืชทุกชนิดใช้สารเคมีเข้มข้น ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความพยายามที่จะพัฒนาพื้นที่ตำบลนาจั่วให้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรที่ปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมสุขภาพของเกษตรกรให้มีสุขภาพที่ดี

1.2 การสนับสนุนด้านการทำเกษตรอินทรีย์ จากการศึกษาพบว่า ช่วงปี 2553- ปี 2555 มีโครงการต่าง ๆ เข้ามาในชุมชน เช่น โครงการส่งเสริมและพัฒนการผลิตข้าว โครงการส่งเสริมการผลิตและพัฒนารวมผลผลิตข้าวโพด โครงการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในพืช โครงการส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเกษตรปลอดภัย โครงการศูนย์เรียนรู้ผลิตสินค้าเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น และแม้ว่าจะมีโครงการที่ส่งเสริมเกี่ยวกับการเกษตรค่อนข้างมากในระยะเวลาที่ผ่านมา แต่ก็พบว่า การส่งเสริมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์นั้นมีไม่มาก เป็นเพียงแนวทางเพื่อให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติ ซึ่งพบว่าเป็นไปได้ยากเพราะมีปัจจัยหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตจากเกษตรเคมีเข้มข้นไปสู่เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์

2. แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้นำชุมชน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชน สรุปได้ ดังนี้

2.1 การจัดการหนี้สินให้กับเกษตรกรในชุมชน อันเนื่องมาจากการติดพันระส่ำญากับนายทุนในการปลูกยาสูบ การนำเงินจากนายทุนมาใช้ในกระบวนการผลิตล่วงหน้า ทำให้เกษตรกรไม่สามารถหลุดพ้นจากหนี้สิน ดังนั้นทางออกที่ควรจะเป็นคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องช่วยเกษตรกรจัดการหนี้สิน เช่น การมีกองทุนให้กู้ยืมสำหรับเกษตรกรปลูกยาสูบที่ต้องการเปลี่ยนวิถีการผลิตจากกระแสหลักมาเป็นเกษตรปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์

2.2 การสนับสนุนการปลูกพืชกันชน สืบเนื่องจากพื้นที่ข้างเคียงทำการเกษตรโดยใช้สารเคมีแบบเข้มข้น เกษตรกรมีความเห็นว่า หากทำเกษตรอินทรีย์ก็ไม่ได้ผลเพราะพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ติดกับพื้นที่ที่ไม่ปลอดภัยสารพิษ สอดคล้องกับ สมโชค เจริญการ (2557) เสนอว่า พื้นที่แปลงพืชอินทรีย์ จะต้องไม่อยู่ใกล้กับแหล่งผลิตพืชที่มีการใช้สารเคมี โรงงานอุตสาหกรรม เพราะโอกาสที่จะมีโลหะหนักปะปนมากับน้ำเข้าในพื้นที่พืชอินทรีย์ ถ้าจะปลูกพืชในแหล่งหรือพื้นที่เคยใช้สารเคมีมาก่อน จะต้องหยุดการใช้สารเคมีอย่างน้อย 1 ปี และจากการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้กับกลุ่มเกษตรกร ได้รับคำแนะนำว่า การปลูกพืชกันชน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยป้องกันบรรเทา ความเข้มข้นของสารเคมีในบริเวณรอบๆที่จะเข้ามาสู่พื้นที่ทำการเกษตร

2.3 การให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ รวมถึงความรู้เรื่องเทคนิควิธีการผลิตแบบทันสมัย จากการลงพื้นที่พบว่า เกษตรกรหลายรายก็ลองผิดลองถูก ซึ่งก็ได้ผลบ้างและล้มเหลวบ้าง สอดคล้องกับการศึกษาของ วนิดา สุจริตธรรมา และจิตพกา ธนปัญญาธิวงศ์ (2553) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมการผลิต การไปทัศนศึกษา มีผลด้านบวก กล่าวคือ การที่เกษตรกรได้ออกจากพื้นที่เป็นการเปิดรับข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ที่มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรของตนได้

2.4 การสร้างแหล่งเรียนรู้/แปลงสาธิต การปลูกผักปลอดภัยหรือทำเกษตรอินทรีย์ จากการลงพื้นที่ และสนทนากลุ่มสองครั้ง พบว่า ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของบ้านนาจั่วหมู่ 11 จัดตั้งอยู่ในโรงเรียนบ้านนาจั่วเหนือ ซึ่งปัจจุบันเป็นโรงเรียนร้างที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ทางการศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า สภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียน มีความเหมาะสมที่จัดสรรพื้นที่ ทำเป็นแปลงเกษตรสาธิต ให้กับเกษตรกรที่มีข้อจำกัดเรื่องที่ดินทำกิน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหาแนวทางร่วมกันในการจัดการ เช่น การรับสมัครสมาชิกการจัดสรรที่ดิน (แปลงสาธิต) การประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการ การหาแนวทางเพื่อพัฒนาธุรกิจท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2563

2.5 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน เพื่อให้มีหน่วยงาน/องค์กรที่สนับสนุนเกษตรกรอย่างจริงจัง จากการประชุมระดมสมองร่วมกัน กับผู้นำชุมชน หน่วยงานจากหลายส่วน เห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามารับผิดชอบร่วมกัน เพื่อดูแลสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เช่น การเป็นแหล่งกักเก็บเงินในการลงทุน การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืช และให้คำแนะนำคำปรึกษาด้านความรู้แก่เกษตรกร

สรุปและวิจารณ์ผล

จากการวิจัยครั้งนี้ บ่งชี้ว่าหลักการสำคัญของการทำเกษตรอินทรีย์ 4 ข้อ คือ สุขภาพ นิเวศวิทยา ความเป็นธรรม และการดูแลเอาใจใส่ ไม่เพียงพอให้เกษตรกรในตำบลนางัวเป็นต้นแบบด้านการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะที่ดีได้ เพราะมีปัจจัยเรื่อง ความรู้ การจัดการหนี้สิน แหล่งเงินทุน พื้นที่สาธารณะ และเครือข่ายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย สอดคล้องกับ วัลลภ พรหมทอง และคณะ (2551) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า รายได้ จำนวนพื้นที่ถือครองทำการเกษตร ลักษณะพื้นที่ถือครอง ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกสถาบันทางการเกษตร มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร และเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องเงินทุน โรคพืชระบาดและขาดแหล่งน้ำ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อการพัฒนา

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชนในเขตพื้นที่ เทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปเป็น 3 ประเด็นหลัก ที่ควรดำเนินการ ดังนี้

1. **การจัดการเรื่องกองทุน** โดยผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งดำเนินการเรื่องต้นทุนในการผลิตให้กับเกษตรกร เพื่อการผลิตแบบอินทรีย์จะได้เห็นผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น

2. **การจัดการความรู้และสนับสนุนเทคโนโลยี** โดยสำนักงานเกษตรจังหวัด สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะ คณะคณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ควรเข้ามาช่วยเหลือเกษตรกรเนื่องจากการวิจัยพบว่า เกษตรกรยังคงมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และหลักการสำคัญของเกษตรอินทรีย์ รวมถึงขาดแคลนเทคโนโลยีในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์

3. **การผลักดันให้เกิดแปลงสาธิตและตลาดพืชผักอินทรีย์ในชุมชน** โดยผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะวิทยาการจัดการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ต้องจัดกระบวนการเพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะให้เกษตรกรได้ทดลอง เรียนรู้ เพื่อเกิดการทำการเกษตรอินทรีย์ที่ส่งเสริมสุขภาวะชุมชนและสร้างรายได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ การวิจัยเพื่อหาแนวทางร่วมกันระหว่าง เกษตรกร ผู้นำชุมชน และนักวิชาการ ให้เกิดการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ในชุมชนแบบเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนให้เป็นตลาดสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ เกษตรกรพื้นที่ตำบลนางัว ผู้นำชุมชน สำหรับข้อมูลที่เป็นประโยชน์และการสนทนากลุ่ม ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลนางัว นางพัชรารณ รักภู ผู้ใหญ่บ้านบ้านนางัว หมู่ 11 ตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ สำหรับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี 2559

เอกสารอ้างอิง

กิตติวดี สิดา. (2560). แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2563

- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน. (2559). เกษตรอินทรีย์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.sathai.org/autopagev4>. (วันที่ค้นข้อมูล : 22 สิงหาคม 2559).
- วนิดา สุจริตธรรมา และจิตผกา ชนปัญญาธิวงศ์. (2553, มกราคม-มิถุนายน). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสงขลา. *วารสารเทคโนโลยีสุรนารี*, 4(1), 29-44.
- วัลลภ พรหมทอง และคณะ. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. คณะเทคโนโลยีการเกษตร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศูนย์เกษตรอินทรีย์กรีนเนท. (2557). แนวทางเกษตรอินทรีย์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.greennet.or.th/article/86>. (วันที่ค้นข้อมูล : 20 กรกฎาคม 2558).
- ศูนย์เกษตรอินทรีย์กรีนเนท. (2557). หลักการเกษตรอินทรีย์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.greennet.or.th/article/317>. (วันที่ค้นข้อมูล : 20 สิงหาคม 2559).
- สมโชค เจริญการ. (2557). ปลุกกล้วยต๋นไฟและน้ำเต้า เพื่อเป็นแนวกันชนที่สวนอีสานล้านนา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://oknation.nationtv.tv/blog/somchoke101/2014/07/25/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 30 กันยายน 2559).

